

Педагогічна майстерність

Учитель — це хто? Людина, яка дає конкретні знання, чи людина, яка взяла на себе величезне завдання — виховувати людей?

То, хто ж такий учитель? Майстер!

Учитель — це лікар, лікар — психолог, лікар діагност — зцілювач дитячих душ.

Учитель — це екстрасенс. Він має вміння заморожувати своєю мовою, переконувати всіма своїми діями, захоплювати, підкоряти слухачів.

Учитель — це священнослужитель, бо він уселяє віру в життя, торжество людського добра та милосердя, жаль і віру в неповторність і особливе призначення кожної людини.

Учитель — це дослідник. Він постійно експериментує, аналізує, вносить виправлення у свою діяльність.

Учитель — це громадянин, патріот, бо небайдужий до всіх подій, що відбуваються в житті.

Учитель — це філософ, що намагається зрозуміти сенс життя і розмірковує над її секретами.

Учитель — артист? Ні. Хіба ж він грає роль учителя? Ні, це його життя...

Учитель — режисер? Так! Причому тонкий за своїм підходом.

Учитель — керівник? Так, найвищого рангу — генератор ідей, прогнозист, плановик, організатор.

Учитель — інтелігент! Він мусить бути інтелектуалом, не зацькованим міністерськими інструкціями і догмами, а таким, який не лише знає їх, а й уміє творчо переробити і збагатити філософією життя.

Учитель — це людина, яка володіє ґрунтовними знаннями не лише в галузі свого предмета.

Учитель — це чорнороб, який не соромиться виконувати з дітьми будь-яку роботу — фарбувати, ремонтувати, лагодити...

Учитель — це людина, зі своїми слабкостями, дивацтвами, стражданнями...

Як би хотілося, щоб учитель міг зрозуміти кожного учня, а учні поважали життя кожного вчителя...

Учитель — це і батько, і мати для багатьох. Він зможе дати те, що шукає маленька підростаюча людина...

Учитель — це образ, створений століттями і тому шанований усіма. Усі чекають від людини цієї професії саме вчителювання!

Учитель — це Майстер. Майстер слова, Майстер звуку. Майстер думки, Майстер емоцій і настроїв. Майстер створення констатації знань...

Тому, для того щоб стати Вчителем, кожен має збагнути, що урок — це не 45 хвилин спілкування з учнями, а життя. І залежно від того, як вона його прожила, 45 хвилин уроку в кожного вчителя пройдуть по-різному...

Педагогічна майстерність. У чому вона полягає? Можливо, в найпростішому — бути гарною, доброю людиною? І все? Можливо, адже досвід свідчить, що як би ти не володів психологією, знанням свого предмета та вмінням інтерпретувати його залежно від стану учнів, але сам людина нецікава, то в учнів не буде бажання вчитися, не буде успіху в навчанні, не буде найголовнішої складової навчального процесу — довірливого ставлення твоїх вихованців до тебе і до твого предмета.

Безперечно, важливо й те, як ти заходиш до класу, як будеш одягнений, як будеш усміхатися, засмучуватися, радіти. Авжеж, як іноді пишуть, мають бути артистичні здібності, але усе-таки все набагато глибше, набагато серйозніше, професійніше. У чому полягає педагогічна майстерність учителя? Як стати Майстром.

З яких складових складається педагогічна майстерність учителя? Спробуймо їх назвати.

Головна складова — духовність учителя.

До того, як говорити про які-небудь механічні дії вчителя на шляху оволодіння педагогічною майстерністю, передусім варто зазначити: якщо людина хоче стати вчителем, Майстром, то в неї має бути саме цей дух — дух учителювання. Тобто — бажання вчити. Бажання спілкуватися з дітьми. І якщо найголовнішими ліками в цьому складному житті для людини, головною радістю її існування може стати спілкування з дітьми, тоді є в ній цей дух, дух учителя. Отже, вона зможе стати Майстром. Якщо такого вчительського духу в неї немає, то жодні поради з неї не зроблять Майстра.

«Іскра, що запалює творчість, закладена в самому зерні духу». Так писав великий Микола Костянтинович Реріх.

Духовність учителя приносить в урок особливий дух, уникає штучності в його атмосфері, дає учням задоволення від процесу навчання і, як наслідок, успішність у навчанні.

1. Ґрунтовне знання свого предмета.

Справді, учитель, який знає свій предмет, залишається у ви́граві порівняно з учителем, який у ньому «плаває». Але, що таке «знає»?

Безумовно, учитель мусить володіти фактичними даними предмета в межах програми. Він зобов'язаний навчитися інтегрувати знання як у самому предметі (внутрішня інтеграція), так і багато знати з близьких предметів (зовнішня інтеграція). Він має знати різноманітні історичні дані, цікаві факти, приклади сучасного етапу розвитку науки, який навчає учнів, філософію предмета.

2. Розуміння мети і завдання навчання.

Кожна епоха, різні історичні зміни в державі ставлять перед освітою нові завдання. На жаль, досвід спілкування з учителями дає право говорити про те, що багато вчителів не завжди знають, навіщо вони навчають своєму предмету. Не розуміючи цього, вони лише передають знання з теми, а відтак, і учні не в змозі збагнути, навіщо вчити даний предмет, що він дає для світосприймання.

3. Уміння володіти технологією добору матеріалу до уроку, до теми.

Часто на уроках викликає подив — учитель стільки всього розповів учням з теми уроку. Дані так і сиплються на них. А наступного уроку вчитель обурюється: «Стільки всього їм розповів на минулому уроці, а вони, ледарі, не хочуть навіть повторити або вивчити». І так з уроку в урок. Такий учитель, знаючи багато чого зі свого предмета, не здатен навчити учнів. І все тому, що не володіє технологією добору матеріалу до теми, до даного уроку.

4. Знання, розуміння і володіння методами навчання.

Як часто різні комісії заважають нам учити учнів. Приходить комісія, і ти намагаєшся провести урок так, щоб показати активність своїх вихованців. Комісія закінчила роботу, і ти заново розбираєш матеріал, який при комісії вивчав з учнями. Розбирати тими методами,

які дають прекрасний результат і які навряд чи зрозуміють інспектори. Адже вони лише за одним уроком «судять» нас. Один раз прийшли, а відтак упродовж багатьох років згадуватимуть... А якщо ти проведеш урок, тому що це вимагає професійний підхід, то потім довго доведеться пояснювати, чому ти сьогодні вибрав,

наприклад, репродуктивні методи, а не творчі. Тому на уроках для комісій ми вибираємо «творчі методи»...

А насправді існує певна закономірність, визначена динаміка видозмін методів навчання залежно від мети уроку, відібраного матеріалу уроку і результату, який ми хочемо отримати на даному уроці.

Учитель-Майстер вбачає цю динаміку в варіюванні методів навчання. Тим, хто прагне стати майстром, слід опанувати і цю науку.

5. Розуміння вибору форм навчання.

У нас класно-урочна система навчання. Класична. Деякі кажуть — застаріла. Але як багато видів організації форм навчання можна «винайти» у цій системі!

Не потрібно боятися, що учні не зрозуміють, не приймуть. Згадайте, як В.О.Сухомлинський розсунув межі класу і вивів учнів у поле, сад, на природу...

Фронтальна, індивідуальна і групова форми навчання. Чи можна дотримуватися лише однієї з них? Зовсім необов'язково. Досвідчені викладачі знають, як здобувати знання, як заощаджувати час для отримання найбільшого ефекту в навчанні. Це не що інше, як уміле сполучення форм навчання.

6. Засоби навчання.

Досвідчений викладач інколи може в запалі вигукнути: «Гадаю, що можу навчати дітей у порожньому класі, без жодних пристосувань». І раптом виникає ситуація, коли технічні засоби навчання, які використовував учитель, відмовили. Як починає бракувати їх. Грамотний підбір засобів навчання, раціональний підхід до їхнього добору — майстерність учителя. Декому засоби заважають, декому лінь з ними займатися, але все-таки, як добре, коли вони є. Але знову ж, має бути режисура уроку, тісно зв'язана з їх

використанням. А це теж майстерність!

7. Уміння чітко уявити собі, яким має бути результат навчання.

Якщо вчитель розуміє, що нема потреби щоуроку домагатися конкретних знань, умінь і навичок, він по-іншому прогнозує результати навчання. Педагогічна

прогностика — велика справа і, якщовчитель навчився все робити не відразу, а поступово, поетапно, планомірно і розмірене, то від його роботи буде користь. Результат і мета навчання мають збігатися. Але кожен урок приносить свій результат. Як же із суми результатів всіх уроків все-таки отримати результат навчання — задоволення учнів від навчального процесу і, як результат цього, гарні знання?

Це майстерність. І кожен повинен прагнути цього.

8. Мотивація навчання.

Для чого учень вчиться? Це одночасно складне і просте запитання. І від того, чи зможе вчитель із самого початку свого спілкування з класом їх зацікавити, залежить відсотків 20 успіху. Інші 80 % він добирає на наступних уроках, залучаючи дітей до тієї чи іншої діяльності.

Учитель — Майстер настрою. Майстер мобілізації учнів на навчальну діяльність.

9. Артистизм.

Про це дуже багато пишуть, тому й наявні певні непорозуміння. Артистизм учителя трохи відрізняється від артистизму в звичайному розумінні цього слова.

Артистизм учителя полягає не в ефектному піднесенні «себе», виконанні своєї «ролі» учителя, а в справжній щирості спілкування з дітьми. Інтелектному спілкуванні. Інтелектуальному. Артистизм учителя — це глибинна людяність у всіх її проявах. Не «роль» завчена і зіграна, а постійний стан розуміння необхідності виконання визначеної мети. Артистизм вчителя в палкому бажанні навчити їх певним навчальним

10. Режисура уроку.

Кожен учитель — режисер свого уроку. Якщо він знає мету навчання в школі, розуміє,

який внесок у це основне завдання школи вносить його предмет (червона нитка в спектаклі), він намагатиметься планувати свою діяльність упродовж усього періоду навчання і конкретно на кожному уроці, підкоряючи всю свою діяльність з учнями конкретній меті. При цьому на

кожнім уроці буде підкоряти своїй режисурі всі прагнення.

Пригадаймо критичну ситуацію, у якій виявляється кожен учитель під час підготовки і проведення відкритого уроку, коли він чітко відбирає матеріал уроку, планує діяльність учнів, з огляду на те, скільки часу йому знадобиться на виконання тієї чи іншої діяльності, Він — режисер уроку. І захоплюєшся вчителем тоді, коли ця режисура вдалася.

11. Імпровізація.

Імпровізація - одна з основних якостей учительської майстерності. Є тема уроку, підібраний матеріал для викладу. Є чітко поставлена мета уроку. І на тлі цього запрограмованого сценарію ще є, діти. Зі своєю сьогоднішньою налаштованістю на навчання своєю сьогоднішньою налаштованістю на сприйняття тебе — вчителя. І якщо ти не зумієш імпровізувати, інтерпретувати задумане, то урок не відбудеться

12. Знання реальних можливостей дітей і вміння розвивати їхні здібності.

Кожен урок учитель проводить у новому класі, і в кожному класі — різні учні. Є обдаровані, є ті, що захоплюються твоїм предметом, є байдужі, є такі, які, на перший погляд, не в змозі його опанувати, але люблять тебе, є такі, що вірять і довіряють тобі, є й інші. Різні діти, різна частота їхньої налаштованості на твою особистість. Дуже важливо вірити в здібності кожного учня. Знати їх, вірити і бачити, як кожен просувається по шляху віри в тебе і пізнання твого предмета.

13. Уміння дочекатися успіху в навчанні від кожного учня.

Учитель має бути терплячим і вірити в учня. Вірити не стільки у свій талант навчити кожного, скільки в те, що кожен обов'язково опанує твій предмет. І якщо вчитель зміг дочекатися результатів навчання, здавалося б, від найменш здібного учня, тактовно ставився до цього учня, допомагав своєю вірою в його сили, "не помічав" промахів і вмів підтримувати перші промені зацікавленості учня, то настане мить радості — це відбудеться, учень матиме успіхи в навчанні.... І не важливі, якими будуть ці успіхи — значними чи незначними, важливо, що учень «прозрів», повірив у свої здібності. А що буде потім... все не передбачиш. Можливо, учень сягне таких щаблів, що лише тримайся! Терпіння вчителя має бути безмежним!!!

Кожен учень має отримувати задоволення від кожного уроку

Це не лише радість від отриманих ним знань, умінь і навичок. Це втіха і від спілкування з учителем, і від безлічі цікавої інформації, отриманої під час уроків. Моральне здоров'я. Воно розвивається під впливом відкритих і чесних стосунків між учителем і учнем, між учнем і учнями. Учитель-гуманіст, учитель-високо-моральна людина. Адже не

Урок українського читання "Україна - наш спільний дім"

виховують нотації, наставлення і моралі. Виховує сама поведінка вчителя на уроці Духовності. Хіба це лише ставлення до Бога? Звичайно, ні. Дух дитини має зароджуватися в школі. Дух того, що вона є неповторне й унікальне створіння на Землі. Дух того, що вона всім своїм життям несе людям добро, радість, нові відкриття. Що вона може це робити! Що лише

вона і ніхто більше не зробить того, що їй у цьому житті призначено зробити! Дух того, що вона найдосконаліше створіння Природи. Дух того, що всі її найкращі справи залишаться людям. Дух того, що віра в усе це — єдина віра в житті всього людства. Микола Реріх писав: «Скажіть учням і друзям, нехай прагнуть знань; нехай наполегливо вчать; нехай пізнають з розплющеними очима; нехай вчать постійно, бо цьому кінця немає. Це просте твердження у багатьох викликає жах. Але Ми з тими, хто скаже — у нескінченності світло і безліч століть сяють, як нитка перлів. Навчаючись, не втрачимо.

Духовність учителя привносить в урок особливий дух, уникає штучності в його атмосфері, дає учням задоволення від процесу навчання і, як наслідок, успішність у навчанні.

Духовність уроку — це віра вчителя в здібності кожного учня. Здібності різні, результати різні, але просування по шляху знання твого предмета має бути в кожного. І вчитель повинен у це вірити.

Чи можна говорити про те, що подібні «відволікання» на уроці не входять у навчальну програму, що вони не формують конкретних знань, не роблять професіоналів у галузі науки? Так, можна. Але якою людиною виросте нинішній учень, який не знає, що люди, великі люди, ставали такими саме тому, що чинили не так, як всі. Діяли морально, високоморально, незважаючи на всі негаразди.

Тому, коли ми говоримо про навчальну мету уроку, то маємо на увазі, що на кожному уроці ставиться своя певна мета. Коли ми говоримо про виховну і розвиваючу мету, то розуміємо, що вона може стосуватися не одного уроку, а переходити з уроку в урок, і вчителю їх ставити стає все складніше і незвичніше.

Коли учням повідомляють мету уроку і повідомляють у такому вигляді, як записано в нашому поурочному плані? Безумовно, підходи бувають різними. Іноді, вчитель на початку уроку ставить перед учнями певне завдання, яке пропонує виконати разом. Іноді порушує проблемне питання, після вирішення якого повідомляє мету уроку. Іноді він повідомляє її після повторення пройденого. У роботі вчителя не може бути стандартних, усталених вимог — коли і в якій формі ставити мету уроку.

Найчастіше відзначаються наступні види педагогічних здібностей:

- Дидактичні – це такі здібності, що складають основу умінь викладати матеріал учням доступно, цікаво, чітко, ясно. Володіючи дидактичними здібностями, вчитель зуміє виявити винахідливість, щоб викликати розумову активність школярів, внести в навчально-виховний процес щось нове, незвичайне, що торкає не тільки розум, але і почуття.

Педагогічна майстерність вчителя не обмежується здібністю чітко і ясно, доступно передавати інформацію дітям. Воно виявляється в умінні «розбудити», «розбурхати» розум дітей.

- Організаторські – виявляються, по-перше, у здібності організувати учнів, утягнути їх у різні види суспільно корисної діяльності, створити колектив і зробити його інструментом, за допомогою якого формується відповідна структура особистості. По-друге, це здібності, що дозволяють вчителю організувати свою власну діяльність. Точність, акуратність,

дисциплінованість, відповідальне відношення до справи, зібраність – усе це ті якості особистості, що є наслідком організаторських здібностей.

- Комунікативні – це здібності, що дозволяють установлювати правильні взаємини з учнями, що народжує в останніх довіру і доброзичливість, готовність йти разом з педагогом. Комунікативні здібності взаємодіють з організаторськими і разом забезпечують належний вплив на школярів, керування дитячим колективом, роблячи його ідейно спрямованим, зі здоровою суспільною думкою, із правильними міжособистісними відносинами.

- Перцептивні – це здібності, що лежать в основі вміння проникати у внутрішній світ дитини. «Потрібно вміти читати на людському обличчі, – говорив А.С. Макаренко, – на обличчі дитини... Нічого хитрого, нічого містичного немає в тім, щоб по обличчю дізнаватися про деякі ознаки щиросердечних рухів». Перцептивні здібності озброюють вихователя «другим баченням», умінням уловлювати тонкі і дуже складні питання психіки, бачити психічний стан школяра.

Перцептивні здібності лежать в основі живого контакту вчителя й учнів, тому що і на уроці і на перерві вчитель живе помилками і здогадами дітей, їх знахідками й ідеями, і саме тому спрацьовує вміння бачити в людині все людське.

- Суггестивні – це здібності за допомогою твердого вольового слова домагатися потрібного результату впливу, цей емоційно-вольовий вплив, що змушує учнів погодитися з установкою педагога, прийняти її.

Суггестивні здібності – це здібності вселяти. Тому вони тісно зв'язані з авторитетом, вольовими якостями особистості вчителя, його переконаністю в правоті своїх дій і вчинків. Можна сказати, що між авторитетом особистості і суггестивними здібностями існує діалектичний взаємозв'язок. Але авторитет повинний йти від дітей. Авторитет «зверху», тобто нав'язаний, до вселяння не приводить,

однією вимогливістю і твердістю впливу домогтися не можна.

- Науково-пізнавальні (академічні) – це здібності до оволодіння інформацією, знаннями з відповідної області науки, що допомагає вчителю йти в ногу із сучасною думкою, детально, абсолютно вільно володіти навчальним матеріалом, творчо,

послідовно підходити до проблемам, що ставить перед ними навчально-виховна робота.

Стати вчителем-майстром справа нелегка, але вивчитися майстерності можна.

Отже, педагогічна майстерність – це високе і постійно вдосконалює мистецтво виховання і навчання, доступне кожному педагогу, в основі якого лежать професійні знання, що формуються, уміння і здібності. У чому ж значення майстерності? Для чого ж необхідне його формування й удосконалювання? Насамперед, для того, щоб забезпечити високий рівень знань і навичок учнів, успішно вирішувати задачі навчально-виховної роботи. Саме тому необхідно підкреслити, що найважливішим показником педагогічної майстерності повинний бути високий рівень освіченості, вихованості і самостійності школярів, єдність освіченості і вихованості.

Вчитель-майстер здатний так організувати навчально-виховний процес, щоб, з одного боку, домогтися максимальної активізації придбаних навичок дітей, а з іншого, – забезпечити рух зростаючої людини по шляху удосконалювання різних видів досвіду.

Професійна майстерність приходить до того вчителя, що спирається у своїй діяльності на наукову теорію. Природно, що при цьому він зустрічається з рядом труднощів.

Педагогічна майстерність, виражаючи високий рівень розвитку педагогічної діяльності, володіння педагогічною технологією, у той же час виражає й особистість педагога в цілому, його досвід, цивільну і професійну позицію. Майстерність учителя – це синтез індивідуально-ділових якостей і

властивостей особистості, що визначає високу ефективність педагогічного процесу.

Педагогічна майстерність - вияв високого рівня педагогічної діяльності.
Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності на рефлексивній основі».

P.S. Немає нічого кращого за професію вчителя. Людина, яка живе спілкуванням з дітьми, – вчитель. Яким би не був його настрій, які б події в його житті не відбувалися, цілющим для нього залишається спілкування з дітьми. І якщо цього немає, то вчитель не стане Майстром. Саме для таких термін «учитель-артист» справді стає професійним кредо.

Складових педагогічної майстерності безліч. Якщо вчитель, який у душі «не вчитель», захоче стати Майстром, то жодні поради не допоможуть. Так, можна все робити правильно, так, можна забавляти учнів, так, можна їм багато прощати, проте це вже інше. Для людини, що за своїм духом, призначенням — вчитель, стати Майстром — життєва потреба....

Педагогічна майстерність. У чому вона полягає? Можливо, в найпростішому — бути гарною, доброю людиною? І все? Можливо, адже досвід свідчить, що як би ти не володів психологією, знанням свого предмета та вмінням інтерпретувати його залежно від стану учнів, але сам людина нецікава, то в учнів не буде бажання вчитися, не буде успіху в навчанні, не буде найголовнішої складової навчального процесу — довірливого ставлення твоїх вихованців до тебе і до твого предмета.

